

Despre activitatea preotului și învățătorului Gheorghe N. Dumitrescu-Bistrița (1895—1992), ca și despre editarea revistei „Izvorășul”, ce l-a definit timp de peste 70 de ani, s-a scris destul de mult. Consultând numai dicționarele românești de specialitate¹ sau cele câteva studii recent publicate², se poate descifra imensul volum de muncă ce a pus în mișcare o publicație de folclor cu cea mai longevivă apariție din perioada interbelică. Dar, ceea ce s-a spus mai puțin, deocamdată, este că, începând cu nr. 1 din anul 1922, revistei „Izvorășul” de la Bistrița—Mehedinți i s-a adăugat o rubrică consacrată, în principal, artei populare în cuprinsul căreia, timp de 18 ani (1922—1940), vor apărea zeci și zeci de materiale și eșantioane privind nu numai portul popular românesc, dar și segmente ale obiceiurilor și ocupațiilor tradiționale românești.

„Cu numărul de față — va consemna Gh. N. Dumitrescu-Bistrița la începutul anului 1922 — «Izvorășul» pășeste în anul al IV-lea al existenței sale, înfruntând greutățile amarnice din cursul celor trei ani scurși. Cu aceeași pornire trudnică, după strânsul producțiilor strălucite ale spiritului poporului nostru, «Izvorășul» pornește la muncă cu mai mult curaj și sârguință (...); ba încă va căuta să strângă de pe meleaguri și lucrul mâinilor fetelor noastre: cusături, desenuri și țesături, precum și obiecte lucrate în stil românesc: ouă încondeiate, troițe și cruci, linguri, cuțite, donițe etc. etc.”³.

Evident, din anul 1922, domeniul artei populare este nuanțat și bine prezentat. Fiecare imagine publicată va fi însoțită

de numele și prenumele culegătorului respectiv și de un text privitor la denumirea și locul de proveniență al obiectului prezentat.

Despre această innoire și privire sincretică a artei populare românești determinată de editorul de la Bistrița—Mehedinți, savantul Nicolae Iorga nu va întârzia a se pronunța: „*Doine din Basarabia și Bucovina alături de cântece bândășene și ardelenesti, de vechi melodii și jocuri din Oltenia și Moldova, se armonizează într-o dulce înfrățire în filele «Izvorășului» împodobit cu chenare și desene atrăgătoare*”⁴, iar după o cercetare mai aprofundată, Ovidiu Bârlea va concluziona: „*«Izvorășul» s-a definit, față de celelalte reviste similare, prin încercarea de a cuprinde în sumarul său aproape întregul material al creației folclorice alături de literatura populară, precum și mostre de artă plastică populară...*”⁵.

Notăm că o bibliografie a „Izvorășului” ar egala cu valoarea unei descoperiri de patrimoniu în teritoriul românesc. Și nu numai atât; etnologii ar putea surprinde, o dată cu materialele publicate, dimensiuni importante ale evoluției culturii materiale și spirituale românești.

Se pune, firesc, întrebarea: cine au fost colaboratorii și ce segmente ale artei populare au abordat ei în coloanele „Izvorășului”? Cel dintâi care a publicat, cu regularitate, articole privitoare la domeniu a fost G. T. Niculescu-Varone. Aplicând metoda cercetării directe și comparative, articolele acestuia se impun prin reliefaarea frumuseții, varietății și originalității portului popular tradițional, rezumat pe câteva direcții: *Descrierea*

sumară a portului național românesc din toate finuturile României întregite; Portul național românesc în comparație cu al popoarelor ce ne înconjoară; Numiri de cusături naționale românești ce se fac la portul național; Numele izvoadelor (modelelor) naționale românești din Bucovina, ce se cos pe șesături (côrnăși, nădframe, ștergare etc.); Întrebuințarea coloranților vegetali.

Din aceeași arie de preocupări se vor desprinde și două albume de Cusături naționale, datorate Olimpiiei și Gh. N. Dumitrescu-Bistrița, apreciate a fi „curat românești”⁶.

Capitolul obiceiurilor calendaristice și cel al obiceiurilor de familie este demn de remarcat. În acest domeniu au publicat colaboratori de prestigiu ai „Izvoarașului”: M. D. Nițu — *Obiceiuri de Paști în Basarabia și Alaiul de Crăciun în timpul lui Grigore Ghica Vodă*; Radu Stoina — *Cultul morților*; Ion Chelcea — *Realități sublimiate ocazional cu privire la etnografie și folclor*; *Despre „boghiriși” și „glăjarii” din Streza—Cârțișoara (Făgăraș)*; Al. Bardier — *Ce crede poporul în legătură cu clădirea unei case noi*; C. S. Niculăescu-Ploșor — *Folclorul arheologic*; Aurel Cosma — *Cultul pământului în mitologia românească*; Em. Elefterescu — *Botanica populară românească*; Horia Petra Petrescu — *Obiceiuri de prin Slovacia*.

O notă distinctă impun articolele semnate de dr. N. I. Teodoreanu — *Fizionomia unei stâni de pe muntele Cozia și Din aspectele stânelor din Voineasa, județul Vâlcea*; Pompei Hossu-Longin — *Matei Corvin în literatura populară*.

O diversificare a studiilor pe teme de etnografie și artă populară se va remarca în perioada pregătirilor pentru Congresul folcloriștilor români, preconizat a avea loc la București în 1939. Evenimentul științific, singular în acea vreme, nu a putut avea loc, reuniunea fiind amânată sine die.

Pentru cei interesați în aplicarea unor metode adecvate în cercetările de teren, în primele decenii ale secolului al XX-lea, „Izvoarașul” va publica o serie de chestionare, sub titlul: *Ce se poate culege din popor?* Analiza acestor instrumente, indispensabile culegerii și valorificării

materialelor etnografice, dezvăluie varietatea excepțională a celor mai interesante segmente ale culturii materiale și spirituale românești. De exemplu: *Datine și obiceiuri pe la zilele de sărbătoare și de muncă*; *Credințe și superstiții*; *Scmne de scris: răbojul*; *Obiceiuri de judecată mai înainte vreme*; *Ouă încondeiate*; *Desenuri de pe lăzi vechi*; *Desene de cruci vechi, porți, case vechi, poduri curioase, linguri cu desene, ciomege, fluiere, furci de tors, stâlpi de casă, donițe, scaune, dulapuri cu figuri etc.*; *Cusături, șesături, alesături*; *Modele de cusături naționale scoase pe hârtie milimetrică*; *Bete-brăcări, testemele, așternuturi, velințe, macaturi, pături, covoare etc.*⁷. Chestionarul continuă cu alte domenii deosebit de interesante pentru acel început de drum și anume: zoologie, mitologie botanică, cosmogonie, geologie, meteorologie, psihologie, medicină umană și veterinară, farmacie populară, ornitologie, apicultură, cunoștințe despre om și viață. Materialul cules, după insistențele lui Gh. N. Dumitrescu-Bistrița, trebuia să fie însoțit de câteva date: „*La cine și în ce loc se găsește lucrurile naționale vechi pentru a fi copiate sau fotografiate*”.

Apariția îndelungată a „Izvoarașului”, modul serios abordat în investigarea culturii populare, au adus mari servicii mișcării folcloristice românești și a „*întreținut o sensibilitate curată și proaspătă pentru folclorul și arta populară, pentru bogățiile coordonate estetice ale structurii sufletești a poporului nostru*”⁸. Și tot prin exemplul său stăruitor, „*Mulți tineri, chiar și mai în vîrstă* — va remarca Ion Apostol Popescu — *au început să culeagă folclorul literar, muzica populară și atâtea numeroase date legate de arta noastră țărănească*”⁹.

Personalitatea folcloristului Gh. N. Dumitrescu-Bistrița s-a remarcat și în direcția conservării unor colecții muzeale diverse. Astfel, în anul 1922, înființează un muzeu local iar în casa personală puteau fi admirate vase și fragmente de ceramică dacică și romană, icoane pe lemn din veacul al XVIII-lea, icoane pe sticlă de la Necula din anul 1800, o bogată colecție de ouă încondeiate, eșantioane cu ornamente populare ca și un mare număr de cărți rare, reviste

fondate de Iosif Vulcan, Grigore Tocilescu, Octavian Goga, Nicolae Iorga, Artur Gorovei, N. D. Cocea.

Ca argument al cunoașterii și cercetării istoriei locale, ne stă mărturie scrisoarea din septembrie 1964, în care Gh. N. Dumitrescu-Bistrița ne comunica următoarele: „Săptămâna trecută, pe teritoriul comunei Bistrița, am identificat o conductă (apeduct) română în Valea Moșiei; anunțând despre aceasta, Muzeul Porțile de Fier, Turnu Severin s-a pronunțat că este vorba despre o veritabilă descoperire română”¹⁰. De asemenea, din unele însemnări și convorbiri personale știm că Gh. N. Dumitrescu a mai avut în lucru *Monografia comunei Bistrița, Monografia băilor din Ocna Sibiului și Băile Herculane*; un volum *Plante și leacuri* și un studiu intitulat *Crăciunul*¹¹.

Din toate punctele de vedere, vor remarca biografii, Gh. N. Dumitrescu-Bistrița a fost un idealist: „Un muncitor supus, din fragedă tinerețe, canonului unei trude aspre, cu atât mai aspră cu cât capacitatea frângerii greutăților și indiferența celor din jur — după cum va observa Nicolae Iorga la apariția „Izvoarașului” — devenea mai robustă, cu cât imperativul ascezei era mai clar, mai deliberat”¹².

Parcurgând numerele revistei „Izvoarașul”, cercetătorul va constata cu satisfacție că direcții importante ale artei populare și etnografiei românești au primit prin acest periodic contururi inconfundabile în demersul științific general înregistrat între cele două războaie mondiale. În același timp, prin circulația

„Izvoarașului” peste fruntariile țării — Canada, Statele Unite, Cehoslovacia, Belgia, Franța, Italia, Grecia, Elveția, Iran, Israel, Ungaria, — arta populară, celelalte categorii ale folclorului românesc au devenit mai bine cunoscute și, în consecință, apreciate.

NOTE

¹ Iordan Datcu, *Dicționarul fodoristilor*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 181; Viorel Cosma, *Muzicieni români. Lexicon*, București, Ed. Muzicală, 1970, p. 183.

² Al. Andrei, *Basmul și povestirea în revista „Izvoarașul”* în „Mehedinți — istorie și cultură”, Drobeta — Tr. Severin, 1978, p. 641; idem, *Genuri și specii ale literaturii populare promovate de revista „Izvoarașul”*, în „Revista de Etnografie și Folclor”, București, 1990, nr. 5-6, p. 370.

³ „Izvoarașul”, Bistrița — Mehedinți, nr. 1, septembrie 1922, p. 1

⁴ Apud Dumitru D. Tița, *Valențe patriotice promovate de revista „Izvoarașul”*. La 70 de ani de la apariție, în „Izvoarașul” (serie nouă), Râmnicu Vâlcea, nr. 1/24 decembrie 1989 — 24 ianuarie 1990, p. 26.

⁵ Ovidiu Bârlea, *Istoria fodoristicii românești*, p. 400.

⁶ Calendarul „Izvoarașul” anul 1932, Bistrița — Mehedinți, p. 160.

⁷ Idem, p. 133.

⁸ Ion Apostol Popescu, *Revista de altă dată: Izvoarașul*, în „Tribuna”, Cluj, nr. 23, 1969, p. 2.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Arhivele statului Brașov, Fondul Constantin Catrina, 1964.

¹¹ S. C. Stroescu și Gh. Ciobanu, *Activitatea unui neobost fodorist* în „Revista de Folclor”, București, nr. 3, 1957, p. 120.

¹² Ilie Purcariu, *Academia de la Bistrița*, în „Viața Românească”, București, nr. 11, 1981, p. 98.